

Η V BIENAL TOY SAO PAULO

ΤΗΣ κ. ΦΡΟΣΩΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ

Είναι λιγώτερο από 500 χρόνια από τότε που οι τολμηροί Ίβηρες θαλασσοπόροι ανακάλυπταν την Βραζιλία, που ο Πορτογάλος Πέντρο Άλβαρες Καμπάλ έβαζε πόδι στις παρθένες Βραζιλιανές ακτές, προσαρτώντας τη νέα αυτή γη στ' όνομα του διάσημου βασιλιά του, του Δόν Μαουέλ. Και είναι μόνο 150 χρόνια από τότε που η Βραζιλία κέρδισε την έθνική της ένότητα και πολιτική της ανεξαρτησία. Άκόμα στις αρχές του εικοστού αιώνα η Βραζιλία λογαριαζόταν σαν μια από τις πιο καθυστερημένες χώρες τής Γης. Και σήμερα ο Πρόεδρός της, ο πολυς Γιουσελίνο Κούμπιτσεκ προσκαλεί μέσω τής Novacap τις πνευματικές διασημότητες — διευθυντές μουσείων, καθηγητές, κριτικούς τής τέχνης, αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες κλπ. — όλου του κόσμου για να παρουσιάσει μπροστά στα κατάπληκτα μάτια τους το όγδοο θαύμα του πλανήτη μας, τη νέα πόλη «Μπραζίλια». Κι' αυτό γίνεται χωρίς κομπασμό, αλλά με σεμνή περηφάνεια για ό,τι έπετέλεσε και έπιτελεί το έθνος του, σ' ένα πρωτοφανή για την ιστορία τής ανθρωπότητας καλπασμό πολιτιστικής ανέλιξης. Γιατί η «Μπραζίλια» δεν είναι ένα μεμονωμένο φαινόμενο, είναι ένα σύμβολο τής, μέσα σ' ένα άπιστευτα μικρό χρονικό διάστημα, οργιώδους προόδου, σ' όλους τους τομείς τής χώρας αυτής που σ' έκταση είναι μεγαλύτερη κι' από αυτήν ακόμα τη Σοβιετική Ένωση!

Γνώρισα την Βραζιλία το 1949, γυρίζοντας από την Νότιο Άμερική. Πέρυσι το καλοκαίρι στην Παγκόσμια Έκθεση των Βρυξελλών, μέσα στο περίπτερο τής Βραζιλίας, έπεσε το μάτι μου σε κάτι αριθμούς — συγκριτικούς πίνακες — που μ' εξέπληξαν. Έκανα τη σκέψη μιάς τυχόν προπαγανδιστικής υπερβολής. Έφέτος που ξαναείδα την Βραζιλία άντελήφθηκα με θαυμασμό και δέος πώς οι αριθμοί, τὰ έντυπα, δεν προφταίνουν την πραγματικότητα! Πληθυσμός, παραγωγή, βιομηχανία, τὰ πάντα ακολουθούν δρόμο προόδου φρενήρη. Σύστοιχα οι πνευματικές εκδηλώσεις σ' όλους τους τομείς παίρνουν το μεγάλο περίγραμμα τής ώρας τής προόδου του πολιτισμού ενός έθνους. Έτσι, μπορεί ν' αντιληφθί κανείς πώς φύτρωσε στο μακρυσμένο Σάν Πάολο η «Bienal» του και πώς έγινε ώστε στα όκτώ μόλις χρόνια τής ζωής της ν' αποκτήσει το παγκόσμιο κύρος που έχει και που έκανε π.χ. έφέτος 47 δλόκληρα έθνη να σπεύσουν να πάρουν μέρος με πολυάριθμες αντιπροσωπείες και να δώσουν τη μάχη του καλού και του ωραίου, διεκδικώντας με νόμιμο φανατισμό και άγνό πείσμα την διάκριση.

Σήμερα το Σάν Πάολο, έπιβλητικό, με τους ατέλειωτους ουρανοξύστες του έχει τριάμισυ εκατομμύρια κατοίκους. Είναι η πρώτη πόλη τής Βραζιλίας. Μά κείνο για το οποίο καμαρώνει είναι η «Bienal» της. Οι κάτοικοι της την κάνουν υπόθεσή τους. Τις μέρες που βρισκόμουνα εκεί δεκάδες χιλιάδες επισκέπτες πέρασαν από τις ατελείωτες αίθουσές της. Οι πλούσιοι, μ' έπικεφαλής τον ζάπλουτο Francisco Matarazzo Sobrinho, τον έμψυχωτή τής «Bienal», τον άνθρωπο για τον οποίο μιλάει όλη η Νότιο Άμερική, τον ένισχύουν ποικιλότροπα πνευματικοί άνθρωποι σαν τον Lourival Gomez Machado και τον Paulo Mendez de Almeida δουλεύουν άκαταπόνητα γι' αυτήν. Οι Άρχές και οι οργανωτές όλο και την πλουτίζουν. Η τωρινή 5η «Bienal» συνδυάστηκε με την 11 «Bienal» του Θεάτρου, με διεθνή αρχιτεκτονική έκθεση, με Φεστιβάλ Γαλλικού Κινηματογράφου και με την έκθεση «Τέσσερις αιώνας Γαλλικής Χαρακτικής» οργανωμένη από την «Έθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού». Άκόμα υπήρχε μία μεγάλη έκθεση (30 έργα) του Van Gogh οργανωμένη από το Όλλανδικό Μουσείο Kröller-Müller, μία αναδρομική έκθεση Γιωαννέζικης Χαρακτικής από τον 16ο αιώνα και ύστερα, μία άλλη έκθεση «4.000 χρόνια Κινέζικης Τέχνης», αυτά δε έκτός από δύο μεγάλες εκθέσεις του Βραζιλιανού ζωγράφου Candido Portinari με 40 λάδια και 87 σχέδια και του Τόρρες Γκαρσία του μεγάλου δασκάλου τής Ούρουγουάης. Παράλληλα η όργανωση για τη νέα πρωτεύουσα, την «Μπραζίλια», η Novacap όργανωσε το «Έκτακτο Διεθνές Συνέδριο των Κριτικών τής Τέχνης» με 112 συνέδρα μέλη τής AICA, από τις Ένωμένες Πολιτείες, την Γαλλία, Ίταλία, Άγγλία, Γερμανία, Βέλγιο, Αυστρία, Χιλή, Άργεντινή, Κολομβία, Όλλανδία, Γιουγκοσλαβία, Ίσραήλ, Ίαπωνία, Έλβετία, Πορτογαλία, Πολωνία, Μεξικό, Σουηδία και σειρά ακόμα από έθνη. Έτσι από κάθε πλευρά η «Bienal» του 1959, που συνεχίζεται ακόμα και θα συνεχιστή μέχρι τέλους του έτους, έφτασε να γίνη μία πολυσύνθετη πνευματική εκδήλωση, μία παγκόσμια γιορτή πνεύματος, με κεντρικό, με κύριο βέβαια μέρος την 5η «Bienal» Πλαστικών Τεχνών.

Η έκθεση στεγάστηκε στο καινούριο πελώριο κτήριο του «Museo de Arte Moderna», δημιούργημα του μεγάλου αρχιτέκτονα Niemeyer, που χτίστηκε πριν από τρία-τέσσερα χρόνια, σαν μία εκδήλωση έορτασμού για τη 400η επέτειο τής πόλεως Σάν Πάολο. Είναι λίγο έξω από την πόλη, μέσα σ' ένα έξωτικά ωραίο πάρκο, και είναι συνδυασμένο με διάφορα άλλα μοντέρνα κτήρια (Planetarium κλπ.). Το στυλ του κτηρίου υπαγορεύει, κατά κάποιο τρόπο, την πρώτη έντύπωση του επισκέπτη, πώς πρόθεση των οργανωτών είναι μία έκθεση που το «μοντέρνο» να είναι ο κύριος χαρακτήρας της. Αυτό άλλωστε το διακηρύσσει ρητά και επίσημα το άρθρο I του κανονισμού τής εκθέσεως, που περιέχεται στον κατάλογο τής εκθέσεως, που κυκλοφόρησε προ τής έναρξέως της σε χιλιάδες αντίτυπα σ' όλο τον κόσμο.

Από πλευράς τώρα όργανώσεως, έκτός από την Προεδρία, υπό την ήγεσία του ίδιου του Προέδρου τής Βραζιλιανής Δημοκρατίας Κούμπιτσεκ, δύο υπουργών, του Κυβερνήτη του Σάν Πάολο και του Δημάρχου, η Τιμητική Έπιτροπή περιέλαβε μία στρατιά από έπισημότητες, πρεσβευτές όλων των κρατών, ακαδημαϊκούς, υπουργούς, κυβερνήτες, καθηγητές Πανεπιστημίων, άλλοδαπες διασημότητες, εν συνόλω 138 πρόσωπα. Η Όργανωτική έξ άλλου Έπιτροπή, λιγώτερο πολυάριθμη αυτή, είχε σαν βάση της τους 10 έμπειρους διευθυντές του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης.

Έκτός απ' αυτές τις Έπιτροπές ήταν η Διεθνής Κριτική Έπιτροπή για τις εικαστικές τέχνες, όπως κι' αυτή για τις πλαστικές τέχνες (σκηνογραφία κλπ.) τής «Bienal» του Θεάτρου.

Παράλληλα με τις Έπιτροπές και τα συλλογικά εν γένει όργανα τής εκθέσεως, ένα πλήθος από γραμματείς, ειδικούς, τεχνικούς, υπαλλήλους και εργάτες εκάλυπτε τις λεπτομερειακές ανάγκες αυτής τής μαθησιακής οργανώσεως. Όπως σημείωσα παραπάνω τα διάφορα κράτη, με τους κομισαρίους τους και τους λογής-λογής εκπροσώπους των έδωσαν ένα μαχητικώτατο «παρών» με στόχο την διάκριση των καλλιτεχνών των και την βράβευση. Λαμπρές εκδόσεις διαφημιστικών έντυπων, φωτογραφίες, λευκώματα, όμιλίες ραδιοφωνικές, πρές-κόμπερενς, γεύματα, δραστηριότητες και έντονη σε κάθε περίπτωση παράσταση.

Τί κάναμε έμεις; Βέβαια τίποτε από όλα αυτά που προϋποθέτουν έξοδα, άβάσταχτα ίσως για το φτωχό μας κράτος. Το δυστύχημα είναι ότι, παρά την προσπάθεια του υπουργείου Παιδείας, δεν υπήρχε καν κομισάριος. Κι' αυτό, γιατί είχε όριση σαν κομισάριος ο πρεσβευτής μας στο Ρίο Ιανέιρο, αλλά πρεσβευτής τότε δεν υπήρχε. Είχε μοιραία συμπέσει με την μεταβατική περίοδο τής αλλαγής πρεσβευτού. Μιά παρηγοριά ήταν ο ένθουσιώδης και δραστήριος πρόξενός μας στο Σάν Πάολο, ο κ. Ι. Λεωνίδας. Κι' ακόμα οι ζεστές καρδιές των Έλλήνων τής παροικίας, που χάθηκαν ιδιαίτερα την όποια διάκρισή μας και την γιόρτασαν σαν νίκη τους. Η κρίση για τα βραβεία έγινε από την διεθνή Κριτική Έπιτροπή, αρκετές ημέρες πριν από τα εγκαίνια και η άπονομή έγινε την ημέρα των εγκαίνιων μπροστά σε χιλιάδες θεατές, από μια μεγάλη τιμητική Έπιτροπή και δόθηκαν στους επιμεθέντες καλλιτέχνες από το ίδιο το χέρι του Προέδρου τής Βραζιλιακής Δημοκρατίας, τον Κούμπιτσεκ.

Τα βραβεία τα προβλέπει και τα καθορίζει ο Κανονισμός τής εκθέσεως. Αυτός βρίσκεται τυπωμένος στον κατάλογο τής εκθέσεως. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτόν, τα έπίσημα βραβεία είναι το «Grand Prix» που απονέμεται σ' ένα καλλιτέχνη όποιοδήποτε κλάδου τής «Biennale» και πρέπει να συγκεντρώσει τα 2/10 των ψήφων τής Διεθνούς Κριτικής Έπιτροπής, (έτσι ασφαλίζεται η έκλογή προσωπικότητας άναμφισβήτητα παγκοσμίου κύρους), και τα 4 διεθνή βραβεία ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής και σχεδίου. Το «Grand Prix» και τα τέσσερα αυτά βραβεία είναι χρηματικά, 600.000 κρουσέρος (περί τις είκοσι δηλαδή χιλιάδες δολάρια) το πρώτο και από 200.000 κρουσέρος τα άλλα. Η «Biennale» δεν έχει δεύτερα και τρίτα βραβεία· αντί αυτών η Διεθνής Κριτική Έπιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού, η μοιράζει τα 4 αυτά χρηματικά βραβεία σε περισσότερους καλλιτέχνες ισάξιους η δίνει έπαθλα τιμής. Έκτος απ' αυτά τα 4 χρηματικά βραβεία και τα έπαθλα τιμής, που είναι όπως είδαμε για διεθνείς καλλιτέχνες, υπάρχουν και ανάλογα βραβεία (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής και σχεδίου) μόνο μεταξύ Βραζιλιακών καλλιτεχνών.

Αυτά είναι τα διεθνή και τοπικά έπίσημα βραβεία (premios regulamentares). Η Metalúrgica Matarazzo, ή Tabacalera do Brazil S/A, τα Ταμειτήρια και άλλοι παρόμοιοι όργανισμοί, έμπορικοί όλοι και ιδιώτες είχαν άθλοθετήσει διάφορα χρηματικά βραβεία, που απονέμονται με την έγκριση και έποπτεία του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης του Σάν Πάολο, κι' αυτό για να προστατευτεί η ύψηλη καλλιτεχνική στάθμη όιασδήποτε έκδηλώσεως μέσα στα πλαίσια τής «Biennale». Το «Grand Prix» δόθηκε στην Barbara Herworth. Δίκαιη έπιβράβευση του καλλιτεχνικού μόχθου μισού σχεδόν αιώνα τής μεγάλης Άγγλίδας γλύπτριας. Η Herworth το 1953 κέρδισε το πρώτο διεθνές βραβείο γλυπτικής στο διαγωνισμό για το μνημείο του «Άγνωστου Πολιτικού Κρατουμένου». Πιο μπροστά, το 1950, στη «Biennale» τής Βενετίας παρουσιάστηκε μια άναδρομική έκθεση του έργου τής. Η Barbara Herworth είναι μέσα στους μεγάλους δασκάλους του αιώνα μας, που βοήθησαν με το έργο τους να προχωρήσει η γλυπτική στην περιοχή τής μεγάλης γόνιμης πνευματικής έλευθερίας στην καλλιτεχνική θεώρηση του «άντικειμένου». Στην τωρινή «Biennale» έκθεσε 20 γλυπτά και 12 σχέδια. Μπροστά στο έργο τής νοιώθεις το σοβαρό μεγαλείο που έμπνέει η μεγάλη τέχνη είτε συμφωνείς με τα principes τής μορφικής έκφρασής τής είτε όχι. Κι' ακόμα νοιώθεις τον βαθύ πλαστικό στοχασμό να έπιβάλλει στην ύλη τον πλασμό του μεγάλου δημιουργού.

Η βράβευση του Ισπανού ζωγράφου Modesto Cuixart έξαινε λίγο. Είναι ένας νέος καλλιτέχνης—34 χρονών—δεν είναι όμως άγνωστος. Έχει έκθεσε στην «Biennale» τής Βενετίας το 1958, στο Πιτσιμποργκ, στο Ινστιτούτο Καρνέτζι, στη Γαλλία και άλλου. Έφέτος είδα έργα του και στο Παρίσι, στην άληθινά ενδιαφέρουσα έκθεση «13 Ισπανοί Ζωγράφοι» που την ώργάνωσε το Musée des Arts Décoratifs. Τα έργα του μου θυμίζουν τα «cueros polycromados», δηλαδή την Ισπανική παλιά τέχνη των έγχρωμων άναγλυφων δερμάτων που είδα στο Μουσείο Διακοσμητικών Τεχνών τής Μαδρίτης. Ο Cuixart έχει μια τεχνοτροπία χρωματική που δίνει την αίσθηση βαθυκόκκινου καπνού που κρύβει πίσω του φλόγες. Άκόμα διαισθάνσαι την άπόκρυφα σοφή σκέψη των σκούρων και ζεστών χρωμάτων στην άνάγλυψη μάλιστα γραφή τους.

Το βραβείο χαρακτικής, ο Γιουγκοσλάβος Riko Dehensak, είναι ένας ώριμος—πάνω από 50 χρονών—καλλιτέχνης, διεθνώς γνωστός. Έχει έκθεσε στο Παρίσι, στο Βερολίνο, στη Ζυρίχη, στο Λονδίνο, στη Μόσχα, στο Τόκιο, στο Ρίο Ιανέιρο, στο Μπουένος Άϊρες, στη Χιλή, στη Νέα Υόρκη, κλπ. κλπ. Βραβεύτηκε στην 1η Biennale Χαρακτικής του Τόκιο του 1957. Η τωρινή νίκη του κρίθηκε σαν δίκαιη έπιβράβευση γονιμωτάτης σταδιοδρομίας.

Ο Francesco Somaini, ο Ιταλός γλύπτης που κέρδισε το βραβείο γλυπτικής είναι κι' αυτός, όπως ο Cuixart, νέος 33 μόλις έτών. Έχει ώστόσο πλούσια καριέρα. Έχει έκθεσε στη «Biennale» τής Βενετίας το 1950, 1954, 1956 και 1958. Στη «Giudriennale» τής Ρώμης το 1948, 1951, 1955 και πήρε το 1ο βραβείο Olivetti στον διαγωνισμό Άγνωστου Πολιτικού Κρατουμένου. Είναι ένας καλλιτέχνης που η πλαστική δύναμή του σου έπιβάλλει σεβασμό. Είδα το έργο σε μια συγκριτική παράθεση με τα συνεκτιθέμενα γλυπτά των πέντε διασήμων συμπατριωτών του όπως των Minuzzi, Consagra κ. ά. Κι' ακόμα με άλλων πολύ γνωστών ξένων γλυπτών, όπως του Γερμανού Hartung, του Άυστριακού Hoffhner, του Άμερικανού David Smith. Το έργο του Somaini «έσπεκε» έπιβλητικά. Ήταν άναμφισβήτητη η «παρουσία» τής «καλλιτεχνικής προσωπικότητας». Το υλικό του είναι χαλκός. Το δούλεμά του είναι έναλλαγή από έλλειπτικές φόρμες άπόλυτα λείες και μάζες με άγριες έπιφάνειες πάντα δε σε μια δραματική κορύφωση συνθέσεως.

Ο Μεξικανός Jose Luiz Cuevas—βραβείο σχεδίου—είναι νεώτερος όλων, 26 μόλις χρονών. Ζωγραφίζει από 12 χρονών και κρίνεται έκτοτε σαν ώριμος καλλιτέχνης. Είναι ένα μεγάλο, έκπληκτικό, ταλέντο. Ζη τώρα στη Νέα Υόρκη. Έχει έκθεσε στην Ουάσιγκτον, στο Παρίσι, στην πόλη του Μεξικού, στην Άβάνα, στο Σάν Πάολο κλπ. Το έργο του σχολιάστηκε με θερμή στην «Biennale». Έχει μίαν ένταση και μια τραγική όραση ζωής, σχεδόν άποκαλυπτική.

Συνέχεια στην 47η σελίδα

H V BIENAL SAO PAULO

Συνέχεια από την 30ή σελίδα

Ο διάσημος Κολομβιανός ζωγράφος Obregon, που θεωρείται δάσκαλος της γεωμετρικής ανάλυσης, τιμήθηκε με έπαθλο τιμής για την ζωγραφική. Απονεμήθηκαν και άλλα έπαθλα τιμής γλυπτικής, χαρακτικής κλπ. Τα 4 τοπικά (βραζιλιάνικα βραβεία) απονεμήθηκαν: της ζωγραφικής στον θαυμάσιο Manabu Mabe, της χαρακτικής στον Arthur Piza, γνωστόν στο Παρίσι (όπου εκθέτει στο Salon de Mai) και του σχεδίου στον πολυβραβευμένο χαρακτή Marcello Grassmann γνωστόν κι' από τις επιτυχίες του της Βενετίας. Το βραβείο της γλυπτικής για τον καλύτερο Βραζιλιανό γλύπτη δέν άπνεμήθη. Η Κριτική Έπιτροπή έδωσε παρά την παρουσία σημαντικού αριθμού Βραζιλιανών γλυπτών με ένδιαφέρουσα εργασία.

Ο Armando Morales, γνωστός ζωγράφος από την Νικαράγουα, κέρδισε το βραβείο (1.000 δολαρίων) «Λατινικής Αμερικής» που άβλοθέτησε ο μεγάλος συλλέκτης και από τους διευθυντές του Μουσείου της Σύγχρονης Τέχνης του Σάν Πάολο Ernest Wolf. Στους Βραζιλιανούς καλλιτέχνες Maria Bonomi, Yolanda Moholy, Fernando Lemos και Danilo di Prete δόθηκαν χρηματικά βραβεία των έμπορικόν οίκων και Τραπεζών της Βραζιλίας. Έπισης στους Ιταλούς Burri και Vesprignani δόθηκαν χρηματικά βραβεία Ιταλικών οίκων. Ανάλογα βραβεία πήραν ο Γιαπωνέζος Kawabata, ο Αμερικανός David Smith κ.ά. Αυτή η συμπράσταση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στάθηκε μια όχι άσημαντη βοήθεια στο δύσκολο έργο της Διεθνούς Κριτικής Έπιτροπής στην διάθεσή της για την επιβράβευση του παγκόσμιου καλλιτεχνικού μόχθου, που παρουσίασε στην 5η «Biennial» πάνω από 3.100 έργα πλαστικών τεχνών. Από την άποψη τώρα της καλλιτεχνικής στάθμης ή V «Biennial» κράτησε την δημιουργημένη πια υψηλή παράδοση της «Biennial» του Σάν Πάολο. Η παράλληλη άφηση παρουσίαση άριστουργημάτων τέχνης με τις εκθέσεις «30 έργα του Van Gogh», «Τέσσερις αιώνας Γαλλικής Χαρακτικής», «Γιαπωνέζικη Χαρακτική του 16ου και μετά αιώνα», «4000 χρόνια Κινεζικής Τέχνης» ήταν μια δραματική δοκιμασία για την συγκριτική έντυπωση από τη V «Biennial». Φαίνεται όμως ότι άπ' αυτήν δέν βγήκε σκληρά ήττημένη. Τα ευρωπαϊκά έθνη, ή βόρειος Αμερική, ή Λατινική Αμερική, ή Μέση Ανατολή, ή Άπω Ανατολή και έθνη πασίγνωστα ή άλλα της περιοχής της συγκεκριμένης γεωγραφικής για τον Ευρωπαϊκό μνημης, όπως (Αϊτή, Γουατεμάλα, Έκουαδόρ, Βιετνάμ κλπ.) με τις πλούσιες εκπροσωπήσεις τους συνέθεσαν ένα φαντασμαγορικό καλλιτεχνικό παρών καλής ή και πολύ συχνά ένθουσιαστικής ποιότητας, πάντοτε δέ αδιάπτωτου ένδιαφέροντος για τον καλλιεργημένο θεατή και τον πληροφορημένο φιλότεχνο. Η ελληνική εκπροσώπηση από τους ζωγράφους Βασιλείου, Γουναρόπουλο, Ασπεριάδη, Έλευθεριάδη, Μαλιέζο και Σταθοπούλου, από τους χαρακτές Γραμματό, Θαλασσινό, Νικόλη, Ορφανό και από τον γλύπτη Κλέαρχο Λουκόπουλο και την ύποφαινομένη, κρίθηκε από το έπισημο (ύπ' αριθμ. 50) πληροφοριακό δελτίο που εκδίδει το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Σάν Πάολο για την «Biennial» και ειδικότερα ή ύπηρεσία τύπου, πώς παρουσιάζει «μεγάλο καλλιτεχνικό ένδιαφέρον». Θά ήθελα να μου έπιτραπή να διαβεβαιώσω από τις στήλες αυτές τους συναδέλφους μου που πήραν μέρος στην «Biennial» πώς ή δουλειά τους «έσπεκε», κέρδισε συμπάθειες και πολλές φορές τιμητικά σχόλια από σοβαρά διεθνή όνόματα.

Το περιγραφικό - πληροφοριακό αυτό κείμενό μου για την «Biennial» έλπίζω σύντομα να διαδεχτή στις στήλες του «Ζυγού» ένα άλλο με τους στοχασμούς που δημιουργεί σ' ένα «έν θητεια» καλλιτέχνη ή μελέτη και θεώρηση του συλλογικού έπικαιρου έργου 47 έθνών και ιδιαίτερα του προβλήματος της «universalité» σε διάκριση από την «uniformité» στην σύγχρονη τέχνη που τόσο όρμητικά γεννάει ή θεώρηση αυτή.

ΦΡΟΣΩ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ

ΤΑ ΣΚΗΝΙΚΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΪΚΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ

Συνέχεια από την 40ή σελίδα

σφραγίδα αυτών των προσόντων μπόρεσε ώστόσο να βρη ή θεατή στο «Ημέρωμα της Στρίγγλας». Η τραχεία εύρωστία που χαρακτηρίζει την νεανική αυτή κωμωδία του Σαίξπηρ, ή λαϊκή πληθωρική ύγεια, το κέφι της κι' ή αίσιοδοξία, δέν μετουσιώθηκαν μέσω των σκηνικών, που δέν βοήθησαν την θεατρική κίνηση. Έμειναν ζωγραφιστά χαρτιά, μεταφερόμενα, χωρίς δύναμη άναγωγής και προέκταση της φαντασίας. Φλώαρα, παρ' όλη την έξωτερική άφαίρεση της τοποθέτησης. Καλλιγραφημένα, χωρίς να ναι διακοσμητικά, χαρακτηρίσαν μόνον φορτικά τον χώρο. Όπου προσπάθησαν να γίνουν εύρημα άπέτυχαν: όπως στη σηνή με τ' άλλα που φεύγουν οι νεόνυμφοι Πετρούκιος - Κατερίνα. Γιατί ή έμπνευση του Λούνα Πάρκ με τα περιστρεφόμενα άλογάκια έχει αντίθετως - πρὸς την ιδέα του σκηνογράφου - μια πολύ περιοριστική κοινότοπη άίσθηση πάνω μας, που δέν ήταν δυνατόν παρά να τονίση άρνητικά τα κωμικά στοιχεία της σηνής. Όσο για το πρώτο σκηνικό, το βασικό, της ταβέρνας, πέρα άπ' την τυπική λύση της σκάλας, έμεινε μια ψυχρή μακέττα, άπνη, χωρίς να δέση με την κίνηση των ήθοποιών, χωρίς να έμψυχωθή από το φως της σηνής, χωρίς να ζωντανέψη, παρ' όλο το ζεστό κίτρινο χρώμα του τοίχου και το κόκκινο-σιέννα μπρυλε στις πόρτες. Οι ένδυμασίες του Άντ. Φωκά συνέβαλαν κι' αυτές άρνητικά στο όλο σκηνογραφικό πλαίσιο. Θά μπορούσαμε άκριβώς να πούμε για τον διακεκριμένο αυτόν ένδυματολόγο, κάτοχο μιας τέλειας τεχνικής, με γούστο χρωματικό, και προπαντός με την συντηρητική άνάγκη του άψευδάδιαστου - εις βάρος κάποτε της άναγωγής - θά μπορούσαμε να πούμε, ότι κακοτύχησε και αυτός στο ύφος, στη γραμμή και στα χρώματα των ένδυμασιών. Έίχαν μιάν άτημελήςια κακού γούστου, ένα ξεταίριασμα, σαν βιαστική έπιλογή από έξαντλημένο βεστιαριο και προσπαθώντας να προβάλλουν σε χρωματικό γκροτέσκο το μπριο του έργου κατάφεραν μόνον να γίνουν κραιφαλέα. Ίσως οι άπαιτήσεις μας ως πρὸς το «Έθνικό» να ναι πιο άπόλυτες από κάθε άλλο θεάτρο. Έίνα όμως το κορυφαίο σε παράδοση, το πλουσιώτερο σε οικονομικές δυνατότητες και το πιο ύπηρεσιακά ύπεύθυνο στην προσοχή των παρουσιάσεών του.

ΝΤΙΑΝΑ ΑΝΤΩΝΑΚΑΤΟΥ

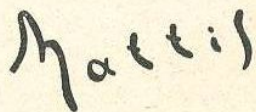
«ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ»

Συνέχεια από την 26η σελίδα

Γή και της συνεχούς εύεργετικής επίδρασης της πάνω στους ανθρώπους είναι άκριβώς το αντίθετο από τη σημερινή ψυχική κατάσταση της ανθρωπότητας στην έντονη κρίση που διέρχεται. Γι' αυτόν άκριβώς το λόγο το έργο άποτελεί για μās μια άσση έλευθερία και εύτυχίας. Βλέποντάς το μπορούμε να νοιώσουμε για λίγο με νοσταλγία το αίσθημα της ένότητας Θεού, φύσης και ανθρώπων, που τόσο μās λείπει σήμερα.

ΡΗΓΑΣ ΝΙΚ. ΜΠΕΡΤΟΣ

1. Οι όροι εικονογραφία και εικονολογία, με τη σημασία που τους δίνουμε εδώ, είναι μεταφορά των όρων Iconography και Iconology με τη σημασία που τους δίνει ο Panofsky. («Meaning in the visual arts», N.Y. 1957).

ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ		ΑΓΟΡΑΙ
ΑΝΤΙΚΕΣ		ΠΩΛΗΣΕΙΣ
ΠΑΛΙΑ ΕΠΙΠΑ		
ΣΟΛΩΝΟΣ 41		ΤΗΛ. 612.577
ΑΘΗΝΑΙ		